

Nr 22

Utlåtande i anledning av dels väckta motioner om översyn av försäkringslagstiftningen dels ock väckta motioner angående vissa underrättelser enligt försäkringsavtalslagen.

Första lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen dels de likalydande motionerna nr 502 i första kammaren av herr Nilsson, Ferdinand, och nr 603 i andra kammaren av herr Elmwall m. fl., dels ock de likalydande motionerna nr 504 i första kammaren av herr Wikberg samt nr 607 i andra kammaren av herrar Larsson i Norderön och Gustavsson i Alvesta. I motionerna I: 502 och II: 603 hemställs, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en översyn av försäkringslagstiftningen enligt vad i motionerna anförts. I motionerna I: 504 och II: 607 hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om översyn av försäkringsavtalslagen i syfte att försäkringstagare till följd av sen underrättelse om ändrade försäkringsvillkor och om premiehöjning icke må ställas i svårigheter samt att Kungl. Maj:t måtte taga de initiativ som kan påkallas av översynen i enlighet med vad i motionen anförts».

Motionerna har varit föremål för remissbehandling.

Inledning

Allmänna lagbestämmelser om rättsförhållandet mellan försäkringsgivare och försäkringstagare återfinnes i lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal (*försäkringsavtalslagen*). Lagen grundar sig på ett av försäkringslagstiftningskommittén i betänkande år 1925 framlagt förslag till lag om försäkringsavtal m. m. (SOU 1925: 21), som tillkommit under samarbete med danska, finska och norska kommittéer. I Danmark, Finland och Norge utfärdade lagar om försäkringsavtal överensstämmer i allt väsentligt med varandra och med den svenska lagen i ämnet.

Försäkringsavtalslagen gäller för alla avtal varigenom försäkring meddelas av någon som driver försäkringsrörelse, med undantag för vissa uppräknade typer av socialförsäkring, som är underkastade särskilda författningar, samt återförsäkringar. För trafikförsäkring finnes särskild lag, men försäkringsavtalslagen är tillämplig i den mån ej annat följer av den särskilda lagen. Försäkringsavtalslagen behandlar i skilda av-

delningar tre olika huvudslag av försäkring, nämligen skadeförsäkring, livförsäkring samt olycksfalls- och sjukförsäkring. I en första avdelning upptages allmänna regler gällande för alla de tre nämnda försäkringsgrenarna.

I huvudsak är försäkringslagens regler dispositiva, d. v. s. de gäller endast om ej annat avtalats. Vissa bestämmelser, som avser att trygga försäkringstagarens ställning, är emellertid tvingande, så att det icke är tillåtet att avvika från dem till nackdel för försäkringstagaren. I detta sammanhang må särskilt nämnas att lagen upptager en allmän regel av innebörd att försäkringsvillkor, som leder till uppenbar obillighet, kan jämkas eller lämnas utan avseende, där sådant kan anses överensstämma med en god försäkringspraxis.

Med utgångspunkt från de speciella frågor som upptagits i förevarande motioner beröres nu här nedan vissa särskilda regler i försäkringsavtalslagen.

Av de regler som anger hur den av försäkringsfallet föranledda förmögenhetsförlusten skall uppskattas är i förevarande sammanhang 37 § av intresse. Syftet med försäkring å gods är att efter inträffat försäkringsfall återförsätta försäkringshavarens förmögenhet med avseende å det försäkrade godset i samma skick som före försäkringsfallet, varken sämre eller bättre. I överensstämmelse härmed uppställes i första stycket nämnda paragraf såsom huvudregel att försäkringsvärdet å godset skall anses motsvara vad det omedelbart före försäkringsfallet skulle ha kostat att få godset ersatt med nytt gods av samma slag efter avdrag av vad godset kan ha förlorat i värde genom ålder och bruk, nedsatt användbarhet eller annan omständighet. I fråga om byggnad gäller emellertid enligt andra stycket samma paragraf en för försäkringstagaren förmånligare regel så till vida att vid återuppförande eller iståndsättande av byggnaden kostnaden därför skall beräknas utan avdrag med hänsyn till byggnadens genom omständigheterna minskade användbarhet. Till stöd för denna senare bestämmelse anfördes av försäkringslagstiftningskommittén att rätten att iståndsätta byggnad utgör ett korrektiv mot möjliga misstag vid uppskattningen av den värdeminskning byggnaden undergått t. ex. genom minskad användbarhet o. d. Vidare hänvisades till behovet av skydd för inteckningshavare och slutligen anfördes att det under vissa förhållanden var ett allmänt, socialt intresse, att den skadade eller förstörda byggnaden repareras eller ersättes med en ny.

Försäkringsavtalslagen upptager ej någon regel som direkt tager sikte på hur skall förfaras då ändring i försäkringsvillkoren aktualiseras. Ett meddelande från försäkringsgivaren om ändring av premien eller av försäkringsvillkoren i övrigt är emellertid, om ändringen ej är avhängig förbehåll i avtalsvillkoren, i princip att betrakta som en uppsägning av löpande försäkringsavtal i förening med anbud om nytt avtal

på ändrade villkor. I försäkringsavtalslagen finnes bestämmelser om uppsägningstid i fråga om brandförsäkring. I 84 § stadgas sålunda att, om försäkringsavtal gäller för ett år och detta ej uppsagts från någondera sidan senast en vecka före försäkringstidens utgång, avtalet skall anses förlängt för ett år i sänder. Denna bestämmelse är dock icke tvingande. I detta sammanhang bör jämväl anmärkas, att enligt 14 § gäller den tvingande regeln att, om förbehåll träffats att underlåtenhet att erlægga premie för senare period skall medföra upphävande av försäkringsgivarens ansvarighet, sådan påföljd ej skall inträda, innan en vecka förflutit efter det försäkringsgivaren givit försäkringstagaren meddelande med erinran om premiens förfallodag.

Motionerna

I motionerna I: 502 och II: 603 anföres inledningsvis:

De senare årtiondena har för försäkringsväsendets vidkommande präglats av en kraftig expansion. I takt med den snabbt försiggående tekniska och ekonomiska utvecklingen har allt flera områden av samhällslivet blivit föremål för försäkringsbolagens verksamhet. I viss motsättning till denna evolution står det förhållandet att lagstiftningen på området ej i tillnärmelsevis motsvarande mån moderniserats. Den grundläggande författningen, lagen om försäkringsavtal, daterar sig sålunda från 1927 och har sedan dess ej genomgått några mera genomgripande omarbetningar. Det synes under sådana förhållanden vara nära nog ofrånkomligt, att i vissa lägen mindre tillfredsställande resultat uppkommer. — — —

Sedan innehållet i 37 § försäkringsavtalslagen redovisats anföres vidare:

Undantag från huvudregeln stadgas enligt st. 2 i vissa fall för byggnad. Om en (brand-)skadad byggnad iståndsättes eller återuppbygges skall försäkringstagaren behöva vidkännas avdrag på försäkringsersättningen endast för värdenedgång till följd av ålder och bruk och således ej för minskad användbarhet eller annan omständighet. I detta fall påverkar alltså återuppbyggnaden rätten till ersättning så till vida att ersättning utgår med en för försäkringstagaren i jämförelse med huvudregeln särskilt förmånlig princip. Orsakerna härtill är flera. Det framhålles vara ett allmänt socialt intresse att skadade eller förstörda byggnader repareras eller ersättes med nya. Vidare undvikes genom iståndsättandet den rubbning av in-teckningarnas ställning som eljest svårligen kan undgås. Slutligen utgör försäkringstagarens rätt att med särskilt förmånlig ersättning iståndsätta byggnaden ett korrektiv mot möjliga misstag vid uppskattningen av den värdeminskning byggnaden undergått t. ex. genom minskad användbarhet, för vilken ju avdrag skall göras från ersättningen om återuppförande ej kommer till stånd. Det anförda har ansetts motivera att den som återuppför en nedbrunnen byggnad bör erhålla en ekonomisk favör i förhållande till den som underlåter återuppförandet.

Det kan stundom vara tveksamt huru nära återuppbyggnaden måste ansluta sig till den skadade byggnadens beskaffenhet och läge för att försäkringshavaren skall ha rätt till ersättning enligt den förmånliga normen. Så mycket torde vara klart att återuppbyggnaden inte får lov att avvika från

den skadade byggnaden just genom att den saknar den defekt, som skulle ha föranlett avdraget för »annan omständighet». Om således en byggnad på ofri grund brunnit ned och återuppförts på fri grund kan avdraget för nedsatt användbarhet ej undvikas. I övrigt anses ej böra fordras mer än väsentlig överensstämmelse vad beträffar byggnadssätt, ändamål och plats. Särskilt om till följd av ett administrativt beslut fullständig överensstämmelse inte är möjlig torde det vara tillräckligt att den återställda byggnaden så nära som är tillåtet överensstämmer med den skadade.

Försäkringstagare har i allmänhet den uppfattningen, att därest ett försäkringsobjekt i försäkringsavtalet åsatts rätta värdet och premien erlagts i rätt tid samt därest försäkringstagaren ej själv har del i skadans uppkomst, skall försäkringsbeloppet ersättas. Under senare tid har emellertid försäkringsgivare i ökande omfattning börjat verkställa avdrag å försäkringssumman, t. ex. om ej försäkringstagaren återuppför en nedbrunnen byggnad.

I stort sett är detta ett jordbrukets problem. Strukturrationaliseringen medför stora omvandlingar. Driftsomläggning genomföres på många gårdar. Investering av djurstallar för en viss animalieproduktion är en långtidsinvestering som försäkringstagaren noggrant prövar. I fall, där försäkringstagare efter liden brandskada valt annan produktionsinriktning, har inträffat, att försäkringsgivare motiverar avdrag å försäkringssumman med att försäkringstagaren gör en vinst då han ej återuppför djurstallet. Detta behöver ej alltid vara förhållandet. Även om djurstallet är relativt nytt kan vederbörande ändå välja att investera försäkringssumman i en annan produktionsgren, t. ex. göddjursuppfödning, där han måhända kan betjäna sig av en kvarstående enklare byggnad. Djurstammen behöver emellertid utökas för att kunna ge samma avkastning som han erhållit av en tidigare mjölkproduktion. Försäkringsavtalet har i regel icke tydligt och klart angivit att avdrag skulle ske, om djurstallet ej återuppfördes. En icke juridiskt förfaren försäkringstagare har säkerligen svårt att av försäkringsavtalslagens bestämmelser utläsa att försäkringsgivaren har rätt att under dessa betingelser verkställa avdrag på ersättningssumman.

I det fall att försäkringsgivare och försäkringstagare varit överens om att rätt försäkringsvärde åsatts t. ex. en byggnad vid försäkringstillfället och premien fastställts efter vedertagna normer samt en skada inträffar så nära försäkringstillfället, att nedsättning av ersättningen ej skall ske efter regeln om nedsättning till följd av ålder och bruk, kan således ändå göras gällande, att reduktion skall ske, om ej byggnaden återuppföres. Har så lång tid förflutit, att förslitning kan åberopas, och båda dessa regler kommer att inverka på skaderegleringen, så är måhända försäkringstagaren helt eller mer eller mindre ovetande om storleken av den ersättning som kan komma att utbetalas. Den trygghetskänsla han eftersträvar genom att teckna en försäkring elimineras. Då försäkringsgivaren numera torde medverka till fastställande av försäkringsbeloppets storlek, undviks i de flesta fall både över- och underförsäkring. Självfallet föreligger svårigheter att omförsäkra byggnader varje år, varför viss hänsyn vid varje försäkringstillfälle tages till den pågående penningvärdeförsämringen. Med nuvarande bestämmelser ligger i varje försäkringstagares intresse att tillse att försäkringssumman täcker värdet av försäkringsobjektet.

Har så båda parter varit överens om att försäkringssumman överensstämmer med värdet vid skadetillfället och försäkringsgivaren åberopar ändrade dispositioner (byggnaden återuppföres ej eller återuppföres senare) för att

ej utbetala del av försäkringssumman eller för att innehålla del av densamma, så följer härav, att försäkringstagaren betalat en i förhållande till ersättningsbeloppet för hög premie. Rättsuppfattningen är säkerligen i allmänhet, att därest båda parter varit överens om försäkringssummans storlek och försäkringstagaren lämnat de uppgifter som begärts för premiesättningen samt betalt premien, bör vederbörande vara berättigad erhålla försäkringssumman vid inträffad skada.

Anlitar försäkringstagaren advokat har det visat sig att denne för fyra dagars arbete tagit ett arvode på 7 000 kronor. Då offentlig försvarare utsetts faller kostnaderna i första hand på statsverket. Om den rättssökande emellertid fälles skall han åläggas att ersätta dessa, såvida han inte åtnjutit fri rättegång. Sådan kan som bekant endast ett mycket litet antal personer, i regel i inkomstskikt 7 000 kr. per år, ha möjligheter till.

Det ovan utvecklade resonemanget tangerar ett vidare problemkomplex. Som framgått av anført exempel kan det för en icke juridiskt förfaren försäkringstagare vara vanskligt att avgöra försäkringens exakta omfattning och därmed ersättningens storlek. Delvis torde dessa svårigheter vara beroende av att lagstiftningen på området ej i tillräcklig utsträckning anpassats efter senare tidens utveckling på olika områden. Med hänsyn till det tongivande inflytande försäkringsavtalslagen — ehuru dispositiv — har på de enskilda försäkringsavtalen synes det angeläget att ifrågavarande lagstiftning underkastas en revision med sikte på en anpassning efter mera moderna förhållanden.

Till stöd för den i motionerna *I: 504* och *II: 607* gjorda hemställan anföres:

Under senare år har försäkringsbolagen vid upprepade tillfällen ansett sig föranlättna att genomföra ändringar av premieavgifterna för försäkringar. Därvid har olika branscher berörts, bl. a. har betydande förändringar kommit att vidtagas för bilförsäkringarna och för fastighetsförsäkringarna. Avgifterna har många gånger höjts på ett för försäkringstagarna kännbart sätt.

När försäkringsbolagen underrättat försäkringstagarna om beslutade höjningar, har det ej sällan kunnat konstateras, att underrättelserna lämnats först i allra sista stund innan premieavgifterna förfallit till betalning, d. v. s. vanligen i samband med utsändandet av debiteringsbesked eller avier. Detta sena tillkännagivande har självfallet föranlett, att försäkringstagaren ofta icke sett sig ha (någon) möjlighet att hinna undersöka, om det för honom vore mera fördelaktigt att lägga om sina försäkringar till någon annan försäkringsform eller överföra dem till något konkurrerande bolag. Detta förfaringssätt kan sålunda förmodas vara oförmånligt för försäkringsköparna och i viss mån begränsande på konkurrensen mellan bolagen.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden synes anledning föreligga att vidtaga vissa åtgärder för att bolagen vid genomförande av premieändringar skall lämna underrättelse om förändringarna i så god tid, att försäkringstagarna får praktiska möjligheter att överväga den nya situationen. Denna målsättning torde enklast kunna uppnås genom sådana ändringar i försäkringsavtalslagen, att försäkringstagarnas nu nämnda intresse beaktas och bolagen åläggas att vid tillkännagivande av premiehöjningar iakttaga lämplig tidsfrist.

Interpellation vid 1964 års riksdag

I interpellation vid 1964 års riksdag frågade herr Elmwall chefen för justitiedepartementet bl. a., huruvida med hänsyn till försäkringstagarnas intresse och säkerhet en omarbetning och förtydligande av vissa stadganden i försäkringsavtalslagen erfordrades samt huruvida nuvarande praxis med reducerad brandskadeersättning i fall då byggnad inte återuppföres borde ersättas med bestämmelse om att ersättningen bör utgå i förhållande till erlagda premier, oberoende av om byggnaden återuppföres eller ej. I svar på interpellationen framhöll *chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling*, inledningsvis att spørsmålet vilka regler som bör gälla rörande försäkringsersättningens beräkning vid skadeförsäkring inrymmer en invecklad rättslig och försäkringsteknisk problematik. För närmare redogörelse i detta hänseende hänvisade han till en i ämnet upprättad promemoria. Departementschefen uttalade fortsättningsvis, att enligt hans mening berättigade erinringar icke kunde riktas mot de principiella överväganden som ligger till grund för försäkringsavtalslagens beräkning, samt förklarade att han f. n. inte var beredd att förorda åtgärder i syfte att få till stånd en ändring i lagens värderingsregler. Han framhöll emellertid vidare, att lagen, som är av gammalt datum, torde så småningom vara i behov av en översyn. Efter som lagstiftningen tillkommit i nordiskt samarbete borde emellertid, framhöll departementschefen, en eventuell revision därav om möjligt ske i samverkan med övriga nordiska länder. Vid förfrågan hade, upplyste departementschefen, framkommit, att något önskemål från dessa länders sida om en sådan revision f. n. inte förelåg, men med hänsyn till den expansion som försäkringsväsendet undergått efter lagens tillkomst och allttjämt undergår torde en översyn av lagstiftningen icke vara alltför avlägsen.

Av innehållet i den *promemoria*, vartill departementschefen hänvisade i sitt svar på interpellationen, må följande återgivnas:

Försäkringsavtalslagens bestämmelser om försäkringsersättningens beräkning utgår från att ersättningen icke skall täcka mer än den ekonomiska förlust försäkringshavaren lidit genom försäkringsfallet. Storleken av denna förlust beror av ett flertal faktorer. Hänsyn måste bl. a. tagas till sådana omständigheter som det skadade objektets ålder och förslitning. Objektets ekonomiska värde i försäkringshavarens hand måste vidare i väsentlig mån påverkas av objektets användbarhet för visst ändamål. Mot de principiella överväganden som sålunda ligger till grund för lagens bestämmelser om försäkringsersättningens beräkning kan icke riktas berättigade erinringar.

Med anledning av vad som anföres i interpellationen bör understrykas, att skadeförsäkringen i regel icke har karaktären av summaförsäkring och att det sålunda icke består ett sådant samband mellan försäkringssumman och försäkringspremierna, att man kan utgå från att försäkringsersättningen skall motsvara försäkringssumman. Premiernas storlek bestäms på grundval av en riskbedömning, vid vilken — förutom själva skaderiskerna — även lagens och försäkringsavtalets bestämmelser om grunderna

för skadevärderingen spelar en väsentlig roll. Man synes redan med hänsyn härtill icke kunna tänka sig en regel som innebär att — såsom interpellanten anfört — »ersättningen bör utgå i förhållande till erlagda premier».

Interpellanten har vidare uttalat, att den trygghetskänsla, som försäkringstagaren eftersträvar, då han tecknar en försäkring, elimineras genom att han är helt eller mer eller mindre ovetande om storleken av den ersättning som kan komma att utbetalas vid ett skadefall. Det trygghetskrav som försäkringen skall fylla är, att försäkringstagaren skall få den förlust han lider genom skadan till fullo ersatt. Försäkringsavtalslagens regler är såsom redan anförts utformade i enlighet härmed och tillgodoser fullt ut detta syfte. I den mån försäkringstagaren känner otrygghet beror detta i sista hand inte på försäkringens innehåll utan på att han inte kan räkna med ett bestående värde på den försäkrade egendomen.

För speciella fall kan det finnas skäl att göra avsteg från principen att försäkringsersättningen icke skall överstiga den förlust som försäkringstagaren lidit genom försäkringsfallet. Så har ansetts vara fallet beträffande byggnad som efter inträffat skadefall återuppföres eller iståndsättes. Såsom interpellanten framhållit har bl. a. sociala skäl och hänsyn till panthavarnas ställning legat till grund för särbestämmelsen i 37 § andra stycket försäkringsavtalslagen om att i dylika fall avdrag vid värderingen endast får avse skillnaden mellan gammalt och nytt. Grunderna för denna undantagsregel kan emellertid icke motivera, att samma förmånliga normer tillämpas, när försäkringstagaren avstår från att iståndsätta eller återuppföra byggnaden och föredrar att använda försäkringsersättningen för andra ändamål. Huruvida det i dylika fall kan finnas andra skäl att till försäkringstagarens förmån göra avsteg från huvudregeln om ersättningens beräkning är svårt att bedöma. Behovet av ändrade regler härutinnan synes emellertid icke vara framträdande, då ju försäkringsavtalslagens hithörande bestämmelser är dispositiva. Det finns anledning räkna med att försäkringsvillkoren här liksom i andra hänseenden successivt anpassas till utvecklingens krav och till försäkringstagarnas behov och önskemål. För närvarande synes därför icke böra förordas åtgärder i syfte att få till stånd en ändring av ifrågakarande värderingsregler.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från *Svea hovrätt* och *försäkringsinspektionen*. Härjämte har tillfälle att avgiva yttrande beretts *Sveriges advokatsamfund*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, *Landsbygdens försäkringsbolags förening*, *Folksam*, *Sveriges industriförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk* och *Sveriges lantbruksförbund*.

En allmän översyn av försäkringsavtalslagen tillstyrkes av *försäkringsinspektionen* och *advokatsamfundet*. *Försäkringsbolagens riksförbund*, i vars yttrande *Landsbygdens försäkringsbolags förening*, *industriförbundet*, *lantbruksförbundet* och *RLF* instämmer, ställer sig i och för sig positivt till en översyn men anser att något initiativ från riksdagens sida icke är erforderligt, enär det får förutsättas att Kungl. Maj:t har upp-

märksamheten riktad på frågan. De övriga remissorganen har ej direkt uttalat sig i frågan om en allmän översyn.

Försäkringsinspektionen uttalar, att den delar den i motionerna I: 502 och II: 603 framförda uppfattningen att en allmän översyn av försäkringsavtalslagen är angelägen med hänsyn till de många och delvis omfattande förändringar i försäkringsväsendets betydelse och struktur, i beskaffenheten av de tjänster försäkringsbolagen erbjuder och i tänkesätt och rättsuppfattning, som ägt rum under den nära 40-åriga period, som förflutit sedan nuvarande lag tillkom. De förändringar i lagen som åstadkommits under denna tid har, framhålles det vidare, i stort sett varit obetydliga och framstår nu alltmer som otillräckliga.

Sedan inspektionen närmare berört de i motionerna upptagna speciella frågorna, anför inspektionen exempel på bestämmelser i försäkringsavtalslagen eller på förhållanden som, jämte eller med större fog än de av motionärerna angivna förhållandena, kan motivera en allmän översyn av lagen samt diskuterar formerna för en sådan översyn:

Sedan lagen tillkom har utvecklats nya försäkringsformer, t. ex. grupplivförsäkring, som fått stor betydelse. Det finns många problem rörande grupplivförsäkringars kollektiva natur, beträffande enskilda medlemmars in- och utträde ur kollektiven etc. som torde behöva närmare prövas ur avtalsrättslig synpunkt. Även andra nya försäkringsformer kan behöva beaktas i sammanhanget.

Ett annat exempel utgör 15 § lagen om försäkringsavtal. Det kan här säkerligen vara förtjänt av diskussion huruvida en först efter tremånadersfristen inkommen premie bör anses konstituera nytt avtal — om premien icke avvisas — eller om man bör se premiebetalningen endast som ett förnyat aktualiserande av försäkringsbolagets ansvarighet inom det ursprungliga avtalets ram. Den senare synen torde överensstämma med gällande lag även om den förra varit aktuell i den rättsliga diskussionen (Ph. Hult i SvJT 1939 s. 236 och 237). Problemet har även en skälighetsaspekt som vid sidan av andra omständigheter kan behöva beaktas i sammanhanget.

Ett annat spørsmål av intresse — för närvarande måhända mera berörande den allmänna avtalsrätten än den speciella försäkringsavtalsrätten i dess nuvarande gestaltning — är frågan om tidpunkten för inträde av försäkringsgivarens ansvarighet. Det förefaller ej uteslutet att lagreglerna på detta område — i stort sett innebärande att avtal kommer till stånd genom ansökningens acceptering av huvudkontoret — med fördel skulle kunna justeras i riktning mot den mera liberala ersättningspraxis som vanligen tillämpas. Därigenom skulle eventuella tvivel hos en försäkringskandidat rörande frågan, om han står på rättslig grund vid framförande av anspråk i skilda situationer eller om han är beroende av försäkringsgivarens skönsmässiga avgörande, undgås.

Här nämnda förhållanden och bestämmelser utgör endast exempel på frågor som kan behöva övervägas. En mera fullständig inventering av föreliggande justeringsbehov får lämpligen företagas av den utredning som bör komma till stånd.

— — —
Försäkringsinspektionen är av den uppfattningen, att det vore angeläget

att företaga en översyn av lagen om försäkringsavtal i samarbete med övriga nordiska länder. Inställningen i dessa länder kan komma att ändras i positiv riktning, i synnerhet om behovet av lagrevision diskuteras från vidare synpunkter än de som tidigare berörts i sammanhanget. Det är t. ex. möjligt, att ett begynnande svenskt utredningsarbete, som dokumenterar allvaret i ett svenskt önskemål om lagrevision och som efter en första arbetsetapp redovisar resultatet av en inventering av föreliggande ändringsbehov, skulle kunna bidra till en mera positiv inställning i övriga nordiska länder. Därefter skulle arbetet i så fall kunna drivas i samarbete med dessa länder.

Försäkringsinspektionen uttalar avslutningsvis, att den förordade översynen snarast bör komma till stånd.

Advokatsamfundet, genom dess styrelse, finner en allmän översyn av försäkringsavtalslagen motiverad främst med hänsyn till att lagen saknar bestämmelser i flera avseenden, där till följd av utvecklingen en laglig reglering numera framstår som önskvärd, t. ex. i fråga om den allt vanligare gruppförsäkringen.

Försäkringsbolagens riksförbund anför beträffande frågan om en allmän översyn av försäkringsavtalslagen:

Sammanfattningsvis vill riksförbundet uttala, att de i de remitterade motionerna givna exemplen på påstådda brister i försäkringslagstiftningen icke synes framträdande. Däremot vill riksförbundet instämma i att den omständigheten att försäkringsavtalslagen tillkom redan år 1927 och sedan dess — trots den starka utvecklingen inom försäkringsväsendet — icke varit föremål för någon allmän översyn kan motivera att en sådan inom en nära framtid kommer till stånd. Det synes därvid i första hand icke finnas något mera uttalat behov av ändring i nu gällande regler. Fastmer är lagen större behov av komplettering med bestämmelser rörande områden som icke kunde beaktas vid lagens tillkomst. Som exempel härpå kan nämnas att lagen saknar regler om gruppförsäkring. Enär lagen tillkom som en produkt av nordiskt samarbete, synes det emellertid angeläget att även en kommande översyn sker i samråd med våra nordiska grannländer.

Riksförbundet anser sålunda för sin del att frågan om en eventuell översyn i nordiskt samarbete av lagen om försäkringsavtal bör upptagas till prövning. Förbundet förutsätter att Kungl. Maj:t har uppmärksamheten riktad på denna fråga. Med hänsyn härtill synes något initiativ från riksdagens sida icke erforderligt.

Under återopande av det anförda föreslår förbundet att motionerna av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Beträffande den i motionerna I: 502 och II: 603 upptagna särskilda frågan om beräkning av skadeersättningar *Folksam* uttrycker för en uppfattning som går emot de av motionärerna hävdade synpunkterna och avstyrker under hänvisning därtill bifall till motionerna. *Försäkringsbolagens riksförbund* avvisar i huvudsak motionärernas kritik av försäk-

ringsavtalslagens bestämmelser i berörda hänseende, medan *advokatsamfundet* uttalar, att det icke utan vidare kan antagas att en ändring av ifrågakarande bestämmelser i den riktning motionärerna antytt kan genomföras utan att detta skulle leda till åtskilliga olägenheter. *Svea hovrätt* uttalar — med utgångspunkt från den nu berörda, särskilda frågan — att hovrätten anser sig f. n. icke böra tillstyrka den i motionerna begärda översynen. *Försäkringsinspektionen*, liksom *advokatsamfundet*, slutligen, framhåller att ifrågakarande spörsmål, om det skall utredas, får prövas i samband med en allmän översyn av försäkringsavtalslagen.

Svea hovrätt anför i nu berörda hänseende bl. a. följande.

Tillämpad på det av motionärerna åsyftade fallet medför regeln i 37 § i allmänhet att skadeersättningen blir avsevärt lägre än därest ersättningen beräknats utan avdrag för minskad användbarhet. Oftast torde den omständigheten att en skadad byggnad, som använts i en rörelse, ej återuppföras böra förstås så, att ägaren finner det vara ur ekonomisk synpunkt olämpligt att återuppföra byggnaden eller i vart fall anser det vara mer lönsamt att investera det för återuppbyggnaden erforderliga kapitalet i någon annan produktionsgren. I sådant fall torde försäkringsgivaren vid skadeberäkningen utgå från byggnadens värde som produktionsmedel och alltså beakta lönsamheten i den verksamhet vari byggnaden använts genom att å ersättningen göra avdrag för värdeminskning på grund av nedsatt användbarhet.

Såsom motionärerna anfört kan ett behov föreligga hos berörda försäkringshavare att skadeersättningen bestämmas efter en för dem mera gynnsam norm, bl. a. för att möjliggöra investering av det kapital som nedlagts i den sedermera förstörda byggnaden, i annan produktionsgren. Detta särskilda försäkringsbehov torde dock — utan något ingripande från de lagstiftande myndigheternas sida — kunna tillgodoses av försäkringsgivarna genom införandet av nya försäkringsvillkor, som ger bättre ersättning än de förut gängse.

De av motionärerna avslutningsvis påpekade svårigheterna att avgöra en försäkrings exakta omfattning och därmed ersättningens storlek torde svårligen kunna undanröjas genom lagstiftning. Med hänsyn till den skönsmässiga prövning som en skadebedömning måste utgå från, inte minst vad gäller avdrag för värdeminskning på grund av nedsatt användbarhet, ligger det i sakens natur att resultatet av en sådan bedömning är svårt för en försäkringshavare att förutse. De nu berörda olägenheterna synes dock till en del kunna undanröjas genom sådana försäkringsvillkor att försäkringshavaren beredes den förmånen att avdrag för värdeminskning på grund av nedsatt användbarhet ej över huvud taget kommer i fråga eller göres endast i vissa bland villkoren särskilt upptagna fall.

Hovrätten har sig icke bekant, om försök redan gjorts att genom förhandlingar mellan försäkringstagare och försäkringsgivare lösa de med motionerna avsedda problemen. Med hänsyn härtill och då hovrätten saknar möjlighet bedöma vidden av det sociala problem som här kan föreligga, anser sig hovrätten för närvarande icke böra tillstyrka den i motionerna begärda översynen av försäkringsavtalslagen.

Folksam anför efter redogörelse för bestämmelserna i 37 och 39 §§ försäkringsavtalslagen följande.

Det bör [emellertid] observeras att undantagsregeln i andra stycket inte upphäver [den ovan citerade] allmänna ersättningsprincipen i 39 §. Båda värderingsreglerna i 37 § ger nämligen samma ekonomiska effekt för den försäkrade ehuru den ena innebär större utgift för försäkringsgivaren. Antag att byggnadskostnaden för ett hus är 100 000 kr. och att huset är nytt eller väl underhållet så att någon värdeminskning för ålder och bruk inte föreligger men att huset på grund av olämplig belägenhet eller annan omständighet inte är värt mer än 60 000 kr. Värdeminskningen uppgår alltså till 40 000 kr. Om inte huset återuppföres efter en brand skall avdrag göras och ersättningen alltså uppgå till 60 000 kr. Om det däremot återuppföres göres ej avdrag och försäkringsgivarens utgift blir alltså 100 000 kr. Det innebär emellertid inte att den försäkrade blir mera förmögen ty det återuppförda huset blir ju enligt förutsättningarna inte värt mer än 60 000 kr. När man talar om att regeln i andra stycket är »förmånlig» så gäller detta inte det ekonomiska intresset utan att man kan tillgodose något annat intresse, t. ex. affektionsvärdet av att återuppföra en släktgård.

De lagmotiv som anföres för undantagsregeln är diskutabla. Ett av dem är att man vill undvika en rubbning i in-teckningshavarens ställning. Men vanskligheten för in-teckningshavaren har uppstått redan genom husets värdeminskning och förändras i princip inte av skadan. Har han i det nämnda exemplet belånat huset för t. ex. 70 000 kr. är hypoteket uppenbarligen otillräckligt och han blir inte bättre ställd av att huset återuppföres. Vidare talas i motiven om sociala skäl. Rent allmänt kan det emellertid inte vara ett samhällsekonomiskt intresse att återuppföra en byggnad som egentligen inte är värd att återuppföras. Det bör också observeras att de fall då någon absolut vill återuppföra en byggnad även om det inte är ekonomiskt försvarligt, blir alltmera sällsynta. Försäkringsbolagens erfarenhet från senare år torde vara att ägare till hus med nedsatt värde nästan undantagslöst vill ha uppgörelse utan att huset återuppföres.

När måttliga skador uppstår så att ett iståndsättande är alldeles naturligt, skulle det vara opraktiskt att vid skadevärderingen och vid bedömningen av huruvida full försäkring föreligger föra in i bilden sådana omständigheter som att byggnadens värde kan vara nedsatt på grund av olämplig belägenhet eller dylikt. Vid måttliga skador kan därför undantagsregeln vara motiverad. Men när det gäller större skador kan man starkt ifrågasätta om det verkligen föreligger motiv för att iståndsätta eller återuppföra en byggnad om kostnaden därför överstiger byggnadens ekonomiska värde före skadan. Som ovan sagts är det ovanligt att andra motiv än de ekonomiska blir avgörande. Mycket talar sålunda för att för byggnader skulle gälla samma bestämmelser som för annan egendom. Om t. ex. en stor maskinanläggning skulle ha sjunkit avsevärt i värde på grund av att nya metoder gjort den oekonomisk, kan inte ägaren efter en brand påyrka att få återanskaffningskostnaden ersatt även om han mot förmodan skulle återanskaffa alldeles samma maskin. Det ekonomiska värdet är här gränsen för försäkringsgivarens ersättnings-skyldighet.

Skäl talar sålunda snarare för att helt slopa undantagsregeln beträffande byggnad än att ändra den i andra riktningen.

I motionerna uttalas, att värdeminskningssavdraget kan eliminera den trygghetskänsla som försäkringstagaren eftersträvar. Emellertid torde hus-

ägaren i de flesta fall vara medveten om den värdeminskning som föreligger. I åtskilliga fall är det så att han har just på grund av värdeminskningen kunnat förvärva huset till ett pris som ligger under byggnadskostnaden. Ur samhällelig synpunkt vore det olyckligt om husägaren i det ovan nämnda exemplet var medveten om att husets värde är bara 60 000 men föreställde sig att han kan få 100 000 i ersättning vid brand.

I motionerna uttalas att av värdeminskningssavdraget följer, att försäkringstagaren betalat en i förhållande till ersättningsbeloppet för hög premie. Emellertid bör beaktas att det är ingalunda säkert att skaderisken är samma i husen med nedsatt ekonomiskt värde som i andra hus. Åtskilligt tyder på att de förra husen är mera utsatta för skador. En orsak kan vara att underhållet oftare blir eftersatt på ett dylikt hus. Ägarens intresse av att vidtaga skadeförebyggande åtgärder kan också minska, om han föreställer sig att han i brandskadeersättning skulle kunna få avsevärt mera än vad huset skulle kunna säljas för.

Konkurrensen bör här också kunna tjänstgöra som en regulator. Lagens värderingsregler är ej tvingande. Det står alltså försäkringsgivare fritt att liberalisera dem. Han kan också tillämpa en lägre premie om han bedömer detta motiverat med hänsyn till det avdrag som göres, om återuppförande inte sker.

Försäkringsbolagens riksförbund anför i frågan om beräkning av skadeersättning:

För att en byggnad efter inträffat försäkringsfall skall anses »återuppförd» torde i princip kunna krävas att den i fråga om belägenhet och storlek, konstruktion och ändamål överensstämmer med den byggnad den skall ersätta. Med beaktande av skiftande omständigheter gör emellertid försäkringsbolagen vid sin skadereglering från fall till fall större eller mindre avvikelser från dessa principiella krav. En fastare praxis och en viss normering härutinnan är givetvis önskvärda, och förutsättningar för att förverkliga sådana önskemål torde också vara för handen. I den mån avsteg från de angivna principiella synpunkterna görs, sker detta emellertid till försäkringstagarens förmån. Med hänsyn härtill kan en närmare laglig reglering av denna fråga — om den alls är praktiskt genomförbar — knappast anses påkallad.

Motionärernas erinran rörande försäkringstagarnas missuppfattning i fråga om rätten att erhålla hela försäkringsbeloppet hänger naturligen samman med den av motionärerna själva påpekade strukturomvandlingen. Medan tidigare en nedbrunnen byggnad faktiskt återuppfördes eller kunde förutsättas skola återuppföras, har det numera i stor utsträckning blivit så att ett återuppförande icke är aktuellt eller behöver närmare övervägas. I detta förändrade läge, som ingalunda berör enbart jordbruket, har frågan om bestämmande av ersättning för en byggnad som icke återuppförs fått ökad betydelse för både försäkringsgivare och försäkringstagare. Genom den ökade frekvensen av dylika fall borde den berörda allmänheten ha fått en viss erfarenhet om situationen, och riksförbundet håller före att en vidgad upplysningsverksamhet från försäkringsbolagens sida icke blott kan vara lämplig utan kanske är det enda rationella sättet att komma till en lösning av frågan.

Med anledning av motionärernas synpunkter rörande den för höga pre-

miekostnaden vid det fall att icke hela försäkringsbeloppet utbetalas vill riksförbundet i korthet framhålla att premien i skadeförsäkring är kostnaden för ett skydd, som i vissa fall innebär utbetalande av hela försäkringsbeloppet, i andra fall av en större eller mindre del därav, men som för det överväldigande flertalet försäkringstagare icke medför någon utbetalning alls. Påståendet att försäkringshavaren erlagt för hög premie, om han vid totalskada väljer att inte återuppföra byggnaden, är oriktigt. Han har behov av det högre värdet för att vid delskada kunna utfå full ersättning och sålunda undgå den förlust som följer av underförsäkring.

Det i motionerna nämnda exemplet med djurstallet är en ren värderingsfråga, där försäkringshavaren själv kan välja hur han vill investera det genom branden frigjorda kapitalet.

Riksförbundet vill slutligen fästa uppmärksamheten på att försäkringsavtalslagens ifrågavarande bestämmelser icke lagt hinder i vägen för försäkringsformer som är ägnade att i hög grad tillgodose försäkringstagarnas intresse av ett förstärkt ekonomiskt skydd. Låt vara att följande översikt väsentligen avser fall då fråga är om byggnad som återuppföres.

Nyvärdesförsäkring (återanskaffningsförsäkring) innebär att inom försäkringsbeloppets ram ersättning lämnas utan avdrag för värdeminskning genom ålder och bruk. Försäkring med värdestegringsgaranti medför att försäkringsbeloppet fortlöpande anpassas efter byggnadskostnadsindex. En nyligen introducerad fullvärdesförsäkring innebär att premieberäkning sker enligt schablonmässigt fastställd medelkostnad för ifrågavarande byggnadstyp men att ersättningsbeloppet täcker fulla återuppförandekostnaden.

Landsbygdens försäkringsbolags förening, som i sitt yttrande åberopar vad som anförts i Försäkringsbolagens riksförbunds utlåtande, uttalar i förevarande hänseende därjämte följande.

Det av motionärerna anförda exemplet belyser klart problemets principiella kärnpunkt: att en försäkringstagare, enligt försäkringsavtalslagens bestämmelser, skall få ersättning för liden förlust. Med ersättningen, vilken kan uttryckas som den skadade byggnadens ekonomiska värde, skall försäkringstagaren beredas möjlighet att uppnå samma avkastning av gården som före skadan.

Att den lidna förlusten i ett aktuellt fall ofta inte överensstämmer med den skadade byggnadens försäkringsbelopp belyser problemets praktiska svårigheter, dels att beräkna byggnaders ekonomiska värden och dels att sätta försäkringsbelopp i överensstämmelse härmed.

Att anpassa jordbrukets försäkringsskydd efter utvecklingens krav är en angelägen uppgift som för närvarande ägnas stor uppmärksamhet från försäkringsbolagens sida. Det bör framhållas att även om de tekniska möjligheterna för ett tillfredsställande försäkringsskydd föreligger kvarstår dock svårigheterna för försäkringstagaren att vid den tidpunkt då försäkringen tecknas bestämma ett försäkringsbelopp, som ytterst blir avhängigt av de åtgärder som han kommer att vidtaga efter en framtida skada.

Försäkringsinspektionen, som enligt vad den upplyser varit i tillfälle att laga del av vad Försäkringsbolagens riksförbund anfört i sitt yttrande, gör i sitt utlåtande viss invändning mot vad riksförbundet anfört:

Såsom exempel på sådana punkter där lagen kan behöva ändras hänvisar

författarna av motion nr 603 till 37 §, som bl. a. stadgar om högre ersättning i det fall att skadad byggnad blivit iståndsatt eller återuppförd än när iståndsättning eller återuppförande ej kommer till stånd. Svenska försäkringsbolags riksförbund har här till anmärkt, att motionärernas påstående att försäkringstagare i det senare fallet skulle betala för hög premie är oriktigt. Inspektionen är icke helt övertygad härom. Såvitt inspektionen har sig bekant, torde det i varje fall icke vara vanligt att lägre premier uttages av det skälet att — t. ex. på grund av stadsplanebestämmelser, stark utflytning från en ort eller tekniska eller ekonomiska strukturförändringar — det kan räknas som osannolikt att en byggnad vid skada skulle återuppföras eller iståndsättas. Även bortsett från denna fråga, vars större eller mindre betydelse närmare får bedömas vid en utredning, kan det eventuellt visa sig att 37 § skulle vara i behov av en översyn även ur andra synpunkter, t. ex. tillkomsten av den försäkringsform som benämnes nyvärdesförsäkring.

I den i motionerna I: 504 och II: 607 behandlade frågan om under rättelse om ändrade försäkringsvillkor gör *Svea hovrätt*, *advokatsamfundet* och *Folksam* uttalanden som i sak överensstämmer med motionärernas synpunkter, medan *försäkringsinspektionen* framhåller, att förevarande fråga visserligen kan vara i behov av övervägande vid en allmän översyn men att andra frågor kan komma att visa sig vara minst lika viktiga eller viktigare. *Försäkringsbolagens riksförbund* gör gällande, att de i berörda motioner påtalade bristerna icke synes vara framträdande.

Svea hovrätt anför i nu förevarande hänseenden:

Hovrätten finner beaktansvärda skäl föreligga att försäkringsgivarna iakttaga viss tidsfrist före utgången av löpande försäkringsår för tillkännagivande av premiehöjningar. Detta gäller såväl avtal som slutits för allenast ett år som andra avtal vilka avser längre tid. För den sistnämnda gruppens del är det av vikt, att försäkringshavare, som ej vill godkänna premiehöjningen, äger rätt häva avtalet. För att försummelse från försäkringsgivarens sida att iakttaga tidsfristen ej skall betaga försäkringshavare möjlighet att under skälig tid överväga, huruvida han skall godkänna premiehöjningen eller häva avtalet, är det vidare av betydelse för försäkringshavaren att försäkringsgivarens ansvarighet upphör — även om försäkringsåret utlöpt — tidigast sedan tidsfristen gått till ända efter det försäkringsgivaren under rättat om ändringen. Det synes lämpligt att en motsvarande utsträckning av försäkringsgivarens ansvarighet gäller även för ettårsavtalens del i händelse av utebliven eller för sen underrättelse om premiehöjning.

I praktiken förekommer redan att nu anförda synpunkter beaktats — — —. Om detta är fallet beträffande försäkringsavtal i allmänhet undandraget sig hovrättens bedömande. Då det först torde böra utredas, att det föreligger ett mera beaktansvärt behov av tvingande bestämmelser i det i motionerna berörda hänseendet finner hovrätten sig för närvarande icke böra tillstyrka den nu ifrågakommande översynen av försäkringsavtalslagen.

I *advokatsamfundets* yttrande framhålles, att det visserligen torde för-

hålla sig så, att försäkringsbolagen i alltmer vidgad omfattning utsänder ifrågavarande meddelanden tidigare än vad lagen nödvändiggör, men att det icke kan anses tillfredsställande att en försäkringsgivare har laglig möjlighet att dröja med dessa meddelanden så länge som lagrummen tillåter. En lagändring tillstyrkes därför. Behovet därav kan dock, uttalas det, knappast betecknas som trängande, varför frågan synes kunna anstå till dess en allmän översyn av försäkringsavtalslagen företages.

Efter redogörelse för av Folksam tillämpad praxis i förevarande hänseende anför *Folksam*:

[Av vad ovan sagts om den uppsägningstid som Folksam tillämpar] framgår att vi delar motionärernas uppfattning att den i lagen anvisade perioden, en vecka, är i kortaste laget. Däremot tror vi att redan en förlängning till 10 dagar i allmänhet är tillfredsställande och att det vore klart olämpligt att ha längre tid än 14 dagar.

Det är nämligen synnerligen önskvärt att meddelande om premiehöjning kan kombineras med premieavin. Denna bör inte sändas alltför lång tid i förväg, eftersom det visat sig att försäkringstagaren i så fall lätt kan glömma att betala premien. Att sända meddelandet för sig före avin skulle innebära avsevärda kostnadsökningar, som i allmänhet vore till ingen nytta, eftersom i det stora flertalet fall ändringen ändå kommer att accepteras.

Enligt Folksams [ovan nämnda] bestämmelser kan försäkringstagaren sluta med sin försäkring utan att behöva iaktta någon uppsägning. Detta synes bäst förenligt med en fri konkurrens, vilken förutsätter att köparen har frihet. På försäkringsområdet kan konstateras att i livförsäkring gäller allmänt att försäkringstagaren har sin fulla frihet att, även utan uppsägning, sluta när han vill. Det synes inte finnas någon bärande anledning att inte ge försäkringstagaren samma frihet även i sakförsäkring. Försäkringsgivaren förbehåller sig ju i allmänhet ansvarsfrihet vid bristande premiebetalning. Han står alltså ingen risk och bör då acceptera att försäkringstagaren utan vidare är fri att övergå till annan försäkringsgivare eller göra annan ändring.

I de fall försäkringsgivaren står ett ansvar även vid utebliven premiebetalning — såsom vid trafikförsäkring samt gentemot inteckningshavare vid fastighetsförsäkring — är det dock principiellt motiverat att ha föreskrift om viss uppsägningstid.

Sammanfattningsvis vill Folksam alltså framhålla följande regler såsom önskvärda:

Försäkringsgivaren skall vara skyldig att iaktta en uppsägningstid av minst 10 dagar (eller minst 14 dagar) om han inte önskar förlänga avtalet på oförändrade villkor.

Försäkringstagaren skall kunna upphöra med avtalet utan uppsägning om försäkringsgivaren förbehållit sig ansvarsfrihet vid bristande premiebetalning. I annat fall må högst 10 (eller 14) dagars uppsägningstid kunna föreskrivas.

Eftersom en översyn av lagen borde ske i ett större sammanhang kan ifrågasättas om inte motionärernas önskemål kunde tillgodoses genom att Kungl. Maj:t uppdrog åt kungl. försäkringsinspektionen att efter utredning utfärda lämpliga rekommendationer.

Försäkringsbolagens riksförbund anför slutligen i nu förevarande fråga följande.

I fråga om förnyelsepremie gäller jämlikt 14 § andra stycket försäkringsavtalslagen att den icke behöver erläggas förrän en vecka efter det avisering med erinran om premieförfallodag vederbörligen avsänts till försäkringstagaren. I stor utsträckning sker emellertid sådan avisering rutinmässigt betydligt längre tid före förfallodagen än vad som sålunda angivits såsom minimum. Därest i samband med premieaviseringen eller eljest meddelande lämnas angående en premieändring eller annan ändring av villkoren för försäkringsavtalet — och denna ändring icke är avhängig av ett uttryckligt förbehåll i avtalsvillkoren — är det principiellt fråga om en uppsägning av löpande försäkringsavtal i förening med ett anbud angående ett ändrat avtal. I sådant fall äger det förstnämnda avtalets bestämmelser angående uppsägningstid tillämpning. I försäkringsavtalslagen finns bestämmelser angående uppsägningstid endast i fråga om brandförsäkring (84 §). Den för denna försäkringsform stadgade minimiuppsägningstiden, en vecka före försäkringstidens utgång, gäller enligt försäkringsvillkoren även i fråga om övriga skadeförsäkringsformer. Har den sålunda gällande uppsägningstiden icke iakttagits, äger försäkringstagaren påfordra att försäkringsavtalet utan ändring förlängs för ett år. — I fall där försäkringsvillkoren medger bolag rätt att ändra premie eller villkor under försäkringstiden har försäkringstagaren, därest han sedan meddelande om ändring lämnats icke accepterar ändringen utan vill uppsäga avtalet, regelmässigt enligt villkoren minst 14 dagars frist, under vilken försäkringen fortfarande gäller.

Under alla förhållanden har sålunda försäkringstagaren minst en vecka på sig för de överväganden och ställningstaganden, till vilka ett förslag om ändring av premie eller av avtalsvillkoren i övrigt kan föranleda.

Utskottet

Genom förevarande motioner upptages från skilda utgångspunkter frågan om översyn av försäkringsavtalslagen. I motionerna I: 502 och II: 603 tages främst sikte på reformering av försäkringsavtalslagens regler i 37 § om beräkning av försäkringsersättning. I motionerna framföres jämväl önskemål om en vidare översyn av lagen i syfte att anpassa denna efter nuvarande förhållanden. I motionerna I: 504 och II: 607 beröres ett mera begränsat spörsmål. Motionärerna framhåller att försäkringsbolagen under senare år beträffande vissa försäkringsgrenar företagit betydande premiehöjningar och att de ofta lämnat meddelande därom på ett så sent stadium, att försäkringstagarna betagits den faktiska möjligheten att fritt ompröva sina försäkringar. I syfte att förbättra försäkringstagarnas ställning i nu nämnda hänseende påyrkas i sistnämnda motioner en översyn av försäkringsavtalslagen i denna del.

Såsom i den föregående redogörelsen anmärkts bygger försäkringsavtalslagens regler om skadeförsäkring på den grundsatsen att ersättning för liden skada ej skall täcka mer än den ekonomiska förlust försäkringstagaren åsamkats genom försäkringsfallet. Mot denna princip torde enligt utskottet

någon befogad erinran icke kunna göras. Utskottet vill dock ej bestrida att det kan vara förenat med praktiska svårigheter att beräkna ett riktigt försäkringsvärde. Särskilt torde så vara förhållandet inom jordbruket och andra näringsgrenar, som är underkastade starka förändringar. Enligt utskottets bedömande torde nu berörda svårigheter emellertid icke kunna i någon väsentlig mån undanröjas genom lagstiftningsåtgärder utan lösningen härav böra i första hand sökas i anpassning av försäkringsvillkoren efter de rådande förhållandena, nya försäkringsformer och vidareutveckling av skadeberäkningsmetoderna mot såvitt möjligt enhetliga normer. Jämväl intensifierad upplysningsverksamhet från försäkringsbolagens sida torde vara av betydelse i sammanhanget, i det att missförstånd hos försäkringstagarna rörande omfattningen av deras rättigheter därigenom skulle kunna förebyggas eller undanröjas. Enligt utskottet synes alltså de av motionärerna anförda omständigheterna ej vara av den beskaffenhet, att de i nuvarande läge bör föranleda översyn av berörda regler i försäkringsavtalslagen.

Vad angår den i motionerna I: 504 och II: 607 upptagna frågan har under remissbehandlingen i allmänhet visats förståelse för de synpunkter som framförts av motionärerna. Utskottet vill för sin del instämma i motionernas syfte, nämligen att försäkringstagare vid ändring av försäkringsvillkor beredes skäligen rådum att, utan risk att förlora sitt försäkringskydd, överväga ändrade dispositioner med anledning av de nya villkoren. Enligt vad som framkommit under remissbehandlingen föreligger dock f. n. icke några mera påtagliga olägenheter i det av motionärerna angivna hänseendet. I allt fall synes förhållandena icke vara sådana att särskild utredning i denna fråga kan anses påkallad.

Utskottet finner sålunda ej skäl att i anledning av nu förevarande motioner förorda utredning beträffande de däri berörda särskilda frågorna. Skulle däremot en allmän översyn av försäkringsavtalslagen komma till stånd, synes dessa spörsmål böra bli föremål för övervägande i detta sammanhang. I fråga om en sådan översyn av försäkringslagstiftningen, vilket beröres i motionerna I: 502 och II: 603, har flertalet remissorgan ställt sig positiva. Såsom påtalas i de nämnda motionerna och även framhållits under remissbehandlingen har den sedan försäkringsavtalslagens tillkomst skedd utvecklingen på olika områden naturligen medfört att lagen i vissa hänseenden ter sig föråldrad och är i behov av översyn och komplettering. Exempelvis har från flera håll påpekats, att nya försäkringsformer tillkommit, beträffande vilka tillämpliga lagregler icke finnes. Försäkringsinspektionen har därjämte visat på vissa särskilda spörsmål som kan vara i behov av närmare utredning. Vad utskottet anført om behovet av en översyn tager icke enbart sikte på skadeförsäkringar utan avser jämväl övriga slag av försäkringar.

Som ovan nämnts är den nu gällande lagen resultat av nordiskt samarbete.

och de nordiska ländernas lagar om försäkringsavtal överensstämmer sinsemellan i allt väsentligt. Med hänsyn till angelägenheten av att den nordiska enhetligheten icke brytes eller äventyras bör enligt utskottets uppfattning en översyn av försäkringsavtalslagen ske i samråd med de övriga nordiska länderna. Utskottet utgår emellertid från att frågan bör fortlöpande ägnas uppmärksamhet och att, då förutsättningar för nordiskt samarbete på området bedömes vara för handen, erforderligt initiativ tages.

Under hänvisning till vad ovan anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motioner

a) I: 502 och II: 603; samt

b) I: 504 och II: 607

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 8 april 1965

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Ahlkvist, Ernulf, fröken Mattson, herrar Ferdinand Nilsson, Schött, Lundin och Gösta Jacobsson;

från a n d r a kammaren: fru Gärde Widemar, fru Johansson*, herrar Östrand*, Ekström i Björkvik, fru Kristensson, herr Gustafsson i Borås, fröken Bergegren och herr Larsson i Norderön.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.